

Міністерство освіти і науки України
Малинський фаховий коледж

Затверджено
на засіданні
педагогічної ради
протокол №1
від 27.08.2021р.

Введено в дію
наказом №127
від 07.09.2021р.

ПОЛОЖЕННЯ
про навчальну майстерню
Малинського фахового коледжу

Положення про навчальну майстерню у Малинському фаховому коледжі регламентує організацію, проведення оцінювання та забезпечення практичної підготовки здобувачів освіти у Малинському фаховому коледжі.

Розроблено робочою групою у складі:

Голова робочої групи:
заступник директора Коледжу з навчальної роботи, викладач-методист
Лариса КОВАЛЬЧУК.

Члени робочої групи:

Завідувач навчально-виробничою практикою Коледжу
Василь КУСІК

Погоджено:

Завідувачі відділеннями Ірина БОНДАРУК, Світлана ВЕНГЕЛЬ, Вікторія САХНЮК.

Голова студентської Ради Ольга ІВАЩЕНКО

ЗМІСТ

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	4
2. МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОЇ МАЙСТЕРНІ.....	4
3. МАЙСТЕРНІ З ОБРОБКИ ДЕРЕВИНИ І МЕТАЛУ.....	5
4. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ВИМОГИ ДО НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОЇ МАЙСТЕРНІ.....	5
5. ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ НАВЧАЛЬНО- ВИРОБНИЧОЇ МАЙСТЕРНІ.....	6
6. ПРАВИЛА З ТЕХНІКИ БЕЗПЕКИ І ВИРОБНИЧОЇ САНІТАРІЇ ДЛЯ НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧИХ МАЙСТЕРЕНЬ.....	6
7. ВИМОГИ ДО НАВЧАЛЬНИХ І НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧИХ МАЙСТЕРЕНЬ.....	7
8. ПОЖЕЖНА БЕЗПЕКА.....	15
9. ІНСТРУКТУВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ТЕХНІКИ БЕЗПЕКИ....	15

1. Загальні положення

Це Положення регулює освітню, виховну, виробничу і фінансово-господарську діяльність - навчально-виробничої майстерні коледжу

Положення розроблено відповідно до Закону України "Про освіту", Цивільного кодексу України та інших нормативних актів України.

Навчально-виробнича майстерня коледжу не є юридичною особою. Створюється для якісного забезпечення виробничого навчання, практики груп студентів, вдосконалення їх професійних навичок, з урахуванням інтересів, можливостей і бажань осіб, що навчаються за профілем професійного навчання в коледжі.

Навчально-виробнича майстерня набуває права на освітню діяльність з моменту видачі ліцензії коледжу.

Навчально-виробнича майстерня створюється за погодженням із засновником на навчальній базі коледжу. Вона забезпечується обладнанням, посібниками, інвентарем, технічними засобами навчання відповідно до вимог професійного навчання за фахом і підвищеного рівня кваліфікації та охорони праці.

2. Мета і завдання навчально-виробничої майстерні

Навчально-виробнича майстерня є навчально-виробничою базою навчання здобувачів і учнів, їх виробничої практики, що забезпечує практичне вдосконалення і закріплення їх умінь і навичок за основними темами навчальних планів і програм коледжу з урахуванням Державних освітніх стандартів;

Основними завданнями навчально-виробничої майстерні є:

- підвищення якості навчально-виробничого навчання, виробничої практики здобувачів відповідно до вимог навчальних планів і програм за професіями (спеціальностями) коледжу;
- оволодіння студентами практичним досвідом колективних форм організації праці, навичками підприємництва, держрахунку в умовах ринкових відносин;
- більш повне використання можливостей коледжу по наданню послуг організаціям та населенню;
- створення робочих місць для проходження навчально-виробничої практики студентів;

Керівництво та контроль за виконанням навчальних планів і програм, дотриманням термінів та якості навчання студентів здійснює адміністрація коледжу.

Відповідальність за навчання та виховання студентів в процесі професійного навчання, виробничої практики покладається на заступника директора з виробничого навчання коледжу, майстрів виробничого навчання, викладачів спеціальних дисциплін (призначаються наказом директора коледжу).

Виконання програми навчання обліковується керівником виробничого навчання, виробничої практики в журналі, а індивідуальний облік виконання виробничих завдань - в щоденниках здобувачів, учнів.

У період навчання забороняється використовувати студентів на роботах, не пов'язаних з процесом оволодіння професією (спеціальністю), встановлювати для них робочий день, покладати матеріальну відповідальність.

Організація освітнього процесу, режим функціонування навчальної майстерні, атестація студентів, учнів, тривалість і форма навчання визначаються Положенням та Статутом коледжу.

3. Майстерні з обробки деревини і металу

Робочим місцем індивідуального користування в даних майстернях є: столярний, слюсарний або комбінований верстат.

Робочим місцем колективного користування в майстернях з обробки деревини і металу є верстати, муфельна піч, прес для штампування, універсальні пристосування для згинання листового металу, дроту, а також додаткове обладнання для організації продуктивної праці. Верстатне робоче місце обладнується тумбочками або укладками для розміщення вимірювальних та ріжучих інструментів, заготовок, готової продукції і документації. Токарні верстати додатково комплектуються гачками для прибирання стружки.

Робочі місця для термічної обробки матеріалів, токарної обробки деревини та виконання робіт на заточних, фугувальних, круглопилних верстатах обладнуються вентиляційними пристроями.

4. Організаційні вимоги до навчально-виробничої майстерні.

При створенні навчально-виробничої майстерні необхідно керуватися наступними організаційними вимогами:

- навчально-виробнича майстерня повинна мати необхідну навчально-матеріальну базу за профілем професійного навчання та організації виробничої діяльності;

- навчально-виробнича майстерня організовує свою діяльність відповідно до чинного законодавства України, нормативними актами в галузі освіти, Статутом коледжу і цим Положенням.

Навчально-виробнича майстерня створюється з урахуванням вимог навчальних планів і програм профілю підготовки, студентів за професією (спеціальністю), затверджується керівництвом коледжу.

Обладнання і оснащення навчально-виробнича майстерня, організація робочих місць для студентів, учнів здійснюється в суворій відповідності з вимогами чинних стандартів, правил, норм та інструкцій з безпечних прийомів роботи, охорони праці та виробничої санітарії.

5. Фінансово-господарська діяльність навчально-виробничої майстерні

Завідувач навчально-виробничої майстерні діє за наказом, виданим директором коледжу і керується у своїй роботі посадовою інструкцією.

Штатна структура навчально-виробничої майстерні затверджується директором коледжу.

Для навчально-виробничої майстерні поточні витрати плануються в кошторисі і оплачуються з відповідного бюджету.

6. Правила з техніки безпеки і виробничої санітарії для навчально-виробничих майстерень

Ці Правила з техніки безпеки і виробничої санітарії для навчально-виробничих майстерень є обов'язковими для майстерень на яких проводиться трудова підготовка студентів.

Адміністративно-педагогічний персонал навчальних закладів, який навчає студентів у навчальних і навчально-виробничих майстернях, які видають трудовою підготовкою студентів зобов'язані добре вивчити ці Правила, а також Правила техніки безпеки, що діють в коледжі, якими оволодівають студенти, керуватися ними і суворо виконувати їх у практичній діяльності.

Викладачі, майстри та інструктори зобов'язані навчати студентів правильного і безпечного поводження з обладнанням, яке є в навчальних майстернях, безпечних методів виконання робіт і стежити за додержанням студентами заходів безпеки.

Відповідальність за виконання правил техніки безпеки, виробничої санітарії і за охорону життя й здоров'я студентів під час роботи в навчально-виробничих майстернях, на навчально-дослідних ділянках несуть директор коледжу і викладачі, які керують цією роботою.

Адміністрація коледжу, де проводяться трудові практикуми студентів, відповідає за проходження всіма учнями медичного огляду з метою визначення можливості допуску їх до роботи в навчальних, навчально-виробничих майстернях і на виробництві. Надалі медичний огляд повинен проводитися не рідше як один раз на півріччя. Допускати студентів до роботи без попереднього медичного огляду не дозволяється.

Режим роботи студентів у навчально-виробничих майстернях, а також під час проходження ними практики на виробництві повинен регламентуватися навчальними планами підготовки молодих робітників, що складаються відповідно до діючого законодавства.

На студентів поширюються всі встановлені законодавством правила про працю підлітків, правила з техніки безпеки і промислової санітарії та з охорони праці неповнолітніх. Робота студентів у шкідливих цехах, а також використання їх на шкідливих роботах забороняється. Навчання на виробництві студентів, яким не виповнилося 15 років, забороняється.

Для підлітків-студентів робочі місця організуються тільки на ізольованих ділянках, у спеціальних прольотах або цехах суворо відповідно до вимог техніки безпеки і виробничої санітарії, викладених у цьому положенні.

Дозвіл на проведення занять у майстернях видається перед початком навчального року комісією відділу народної освіти в складі представників, директора коледжу, голови місцевого комітету профспілки і завідуючого навчальними майстернями.

7. Вимоги до навчальних і навчально-виробничих майстерень

А.Приміщення навчально-виробничих майстерень

Приміщення навчальних, навчально-виробничих майстерень у коледжі і на підприємствах, розміщення в них обладнання і механізмів повинні відповідати вимогам санітарних норм проектування промислових підприємств (СН 245-71), будівельних норм і правил (СНиП П-65-73).

Навчальні цехи повинні розміщуватися поблизу входів на територію промислових підприємств з навітряного боку відносно основних цехів. Якщо вони розміщені в глибині території, то повинні мати упорядковані безпечні підходи до будівлі осторонь від установлених вантажопотоків.

Проходи і проїзди повинні мати асфальтове або цементне покриття.

У місцях перетину проходів з наземними транспортними шляхами має бути достатнє освітлення у вечірній час, світлова й звукова сигналізація.

Залежно від технологічного процесу, об'єму і маси обладнання навчально-виробничі приміщення можна розміщувати на будь-якому поверсі будівлі, за винятком підвального. При цьому міжповерхові перекриття мають відповідати нормальним вимогам звукоізоляції.

Забороняється організація навчальних ділянок і прольотів у цехах підприємств з високими рівнями шуму (понад 75 дБ), високочастотною вібрацією і наявністю в повітрі робочих приміщень токсичних речовин.

Убудовані в будівлі коледжу навчальні майстерні повинні бути ізольовані від класних приміщень (на першому поверсі в торцях будівель), мати звуко-поглинаючі капітальні стіни і перекриття другого поверху.

Приміщення навчальних майстерень повинні бути світлими, теплими й сухими. Забороняється організація майстерень у підвальних і напівпідвальних приміщеннях.

Кубатура і корисна площа приміщень навчальних майстерень повинні строго відповідати діючим типовим проектам будівель, навчальних і навчально-виробничих майстерень коледжу.

У зв'язку з особливостями педагогічного процесу і великою фізичною активністю студентів під час роботи площа робочого місця на одного студента має бути збільшена на 25—40% порівняно з нормою площі робочого місця дорослого робітника.

Розміщення та обладнання інструментальних і складів повинні бути найбільш зручними для обслуговування навчально-виробничого процесу і транспортування інструмента, пристроїв, матеріалів і готової продукції.

Площа інструментальної для зберігання інструментів, пристроїв та абразивів має бути не меншою як 15 м².

Склад для зберігання довгомірних пиломатеріалів і металів, фанери та інших матеріалів треба розміщувати поряд з приміщенням, де виконуються роботи з деревиною, у торцевій частині будівлі з одним виходом безпосередньо назовні і другим — у майстерню, що прилягає. Площа складу повинна відповідати вимогам нормального зберігання матеріалу.

Підлога у виробничих приміщеннях (дерев'яна, цементна та ін.) має бути теплою, гладенькою, неслизькою, зручною для очищення, а також задовольняти експлуатаційні вимоги до приміщення. Якщо підлога цементна, робочі місця учнів і викладачів повинні бути обладнані дерев'яними решітками.

У приміщеннях, де виконується робота з кислотами і лугами, а також з іншими агресивними речовинами (солями, нафтопродуктами тощо), підлога повинна бути стійкою проти хімічної дії і не допускати адсорбції зазначених речовин.

У холодний період року вологість і температура повітря в навчальних майстернях мають відповідати вимогам, що встановлені для відповідних видів виробництва.

Двері, сходи й коридор повинні відповідати вимогам будівельних і пожежних правил і норм. Проїзди й проходи всередині майстерні повинні мати чітко визначені габарити, окреслені білими лініями або показані знаками, що їх замінюють. Не дозволяється захаращувати проходи, сходи й коридори.

Стіни й стелі повинні бути гладенькими і покритими фарбами (емульсійними та силікатними — стеля і підлога, масляними — панелі й стіни), що дає можливість легко робити вологе прибирання приміщення.

В усіх санітарно-побутових приміщеннях має підтримуватись чистота, а обладнання їх повинне бути непошкодженим.

Підлогу після кожного навчального заняття прибирають вологим або іншим способом, що запобігає запиленню.

У майстернях установлюють умивальники з гарячим водопостачанням та індивідуальними змішувачами, щітками, милом і рушником або пристроями, що їх замінюють.

Навчально-виробничі майстерні забезпечують необхідними для подання першої допомоги медичними й перев'язними матеріалами (аптечкою), носилками із зазначеними адресою і телефоном найближчої лікувальної установи, де можуть подати медичну допомогу.

Гардеробні для зберігання верхнього одягу влаштовують окремо від гардеробних для зберігання домашнього одягу та спецодягу.

Б.Вимоги до освітлення, опалення й вентиляції

Природне й штучне освітлення приміщень навчальних майстерень має задовольняти вимоги, передбачені Санітарним регламентом для закладів загальної середньої освіти, що затверджені наказом МОЗ № 2205 від 25.09.2020, ДБН В.2.5-28:2018 «Природне і штучне освітлення» - основний технічний документ, що визначає параметри освітленості та ДБН В.2.2-3:2018 «Будинки і

споруди. Заклади освіти» - встановлює вимоги до проектування приміщень, зокрема майстерень.

Напрявленість основного світлового потоку в навчальних приміщеннях повинна бути з лівого боку від студента, а на робочих місцях у навчально-виробничих приміщеннях — відповідно до технологічних вимог.

Найменша освітленість горизонтальних поверхонь на рівні 0,8 м від підлоги в приміщеннях майстерень з обробки металу і деревини повинна бути: при люмінесцентних лампах 300 лк, при лампах розжарювання 150 лк; швейних майстерень при люмінесцентних лампах — не менш як 400 лк, при лампах розжарювання 200 лк; проходів навчальних майстерень — відповідно не менш як 100 і 50 лк (на підлозі).

Вікна та інші світлові отвори забороняється захищати виробами, інструментом, матеріалами та іншими предметами.

Складання поблизу вікон матеріалів, виробів та інших предметів не повинно погіршувати природну освітленість майстерні.

Обладнання майстерень, як правило, потрібно розміщувати так, щоб воно не затемняло робочої зони.

Шибки у вікнах треба очищати від пилу й бруду не рідше як два рази на рік, а в приміщеннях із значним виділенням диму, пилу, кіптяви — у міру їх забруднення, але не менш як чотири рази на рік.

До миття вікон будівель будь-якої поверховості забороняється залучати студентів навіть старших курсів.

Садити дерева треба на відстані потрібної висоти їх у дорослому стані від будівлі коледжу, але не менш як 10 м, щоб крони дерев, які розрослися, не затуляли вікон; гілки дерев, що ростуть біля вікон будівлі, необхідно підрізати щовесни.

Штучне освітлення допускається загальне або комбіноване (загальне плюс місцеве). Застосовувати тільки місцеве освітлення недопустимо.

Потрібну освітленість треба підтримувати систематичним очищенням арматури світильників і ламп від пилу й бруду не рідше як два рази на місяць, а в майстернях, де є значні виділення пилу, диму й кіптяви, — не рідше як чотири рази на місяць.

Лампи, що перегоріли, пошкоджена арматура повинні замінюватися негайно. Замінювати лампи, арматуру, запобіжники, а також очищати світильники і прилади повинен електрик. Виконання цих робіт не слід доручати студентам. У світильниках загального і місцевого освітлення можна використовувати лампи тільки такої потужності, на яку світильники розраховані.

Лампи, що застосовуються для загального і місцевого освітлення, повинні бути забезпечені електроосвітлювальною арматурою. Використовувати відкриті лампи забороняється. Висота установки світильників загального освітлення має бути не меншою як 3 м від підлоги.

Примітка. Гарантійний строк служби для ламп розжарювання 1000, люмінесцентних ламп 2500 ... 3000 годин горіння; після його закінчення електролампи треба систематично замінювати.

У приміщеннях, майстернях, коридорах установлюється аварійне освітлення, що має створювати освітленість не меншу як 0,3 лк на підлозі вздовж лінії основних проходів і на сходах.

Навчально-виробничі майстерні і допоміжні приміщення мають бути обладнані вентиляцією та опаленням.

У майстернях з обробки металу і деревини вентиляція повинна забезпечувати повітрообмін 20 м³/год на одну людину. Виробничі процеси, що супроводжуються виділенням пилю, обладнують пристроями для його уловлювання і видалення. Місцеві відсмоктувачі повинні забезпечувати повітрообмін 250 м³/год.

Повітрообмін місцевої витяжки від клеєварки повинен становити 350 м³/год.

Обладнання навчальних майстерень — установка для нікелювання, для фарбування розпиленням, апарат точкового зварювання, робочі місця для відливання і термообробки, як правило, треба встановлювати в окремому приміщенні з обов'язковим влаштуванням місцевих витяжних відсмоктувачів. Фарбувати розпилюванням, нікелювати необхідно тільки у витяжній шафі.

Над робочим місцем для запускання і випробування двигуна внутрішнього згорання повинен бути обладнаний кожух з витяжною вентиляцією.

Випускна трубу двигуна треба вставляти і щільно з'єднувати з трубою, що виведена назовні.

Для приміщень навчально-виробничих майстерень рекомендується централізоване опалення:

- а) центральне водяне з металевими радіаторами;
- б) променеве з бетонними панелями;
- в) у майстернях допускається повітряне суміщення з припливною вентиляцією при температурі повітря, що подається, не більшою за 60 ° без рециркуляції.

Опалення повинне забезпечувати рівномірну температуру, можливість регулювання ступеня нагріву приміщення і незалежного вмикання і вимикання опалювальних секцій.

Забороняється для навчально-виробничих майстерень застосовувати тимчасові чавунні або інші печі.

Оптимальна температура повітря в приміщеннях навчальних майстерень з обробки металу і деревини повинна бути 16... 18 °С.

Ворота і входні двері в капітальних стінах повинні бути утеплені. Біля воріт і дверей, через які відбувається транспортування матеріалів і виробів, мають бути опалювані тамбури.

Двері повинні мати пристрої для примусового закривання (пружини, пневматичні затвори і т. д.). У воротах для проходу людей повинні бути хвіртки.

Навчально-виробничі майстерні незалежно від наявності вентиляційних пристроїв повинні мати у віконних отворах фрамуги, що відчиняються, або інші пристосування для провітрювання. Для відчинення й регулювання фрамуг повинні бути зручні пристрої, якими керують з підлоги.

В. Обладнання і матеріали

Усе працююче обладнання навчально-виробничих майстерень має бути непошкодженим і надійно закріпленим. Надійність установки обладнання на міжповерхових перекриттях повинна підтверджуватися відповідними розрахунками.

Обладнання й механізми повинні мати всі необхідні надійно закріплені обмежувачі.

Розміщення обладнання (верстатів, машин, механізмів, верстаків тощо) має відповідати навчально-виробничому процесу, нормам розстановки обладнання й умовам його роботи (див. Правила техніки безпеки і виробничої санітарії під час холодної обробки металів, затвержені постановою президії ЦК профспілки робітників машинобудування 12 жовтня 1965 р.), а також забезпечувати безпечні умови праці студентів.

Складування матеріалів і деталей треба виконувати на спеціальних місцях так, щоб вони не захаращували проходів і не заважали вільному обслуговуванню. Висота складування матеріалів, заготовок не повинна бути більшою від 1 м. При складуванні потрібно забезпечувати стійкість складених предметів і запобігати падінню заготовок, деталей або матеріалів. Для цього застосовують спеціальні пристрої, стояки, прокладки, підкладки, підпори тощо.

Обладнання і механізми навчальних майстерень повинні мати тільки індивідуальні приводи. Передавання руху до обладнання трансмісіями в навчальних майстернях не дозволяється.

Оброблювані, рухомі або обертові деталі, вироби, що виступають за габарити обладнання, повинні бути обгороджені і мати стійкі підтримуючі пристрої.

Усе верстатне обладнання, призначене для обробки крихких металів, повинно мати пристрої для захисту працюючого від поранень стружкою і відлітаючими частинками матеріалу. Під час обробки матеріалів зутворенням зливної стружки верстати повинні бути обладнані стружколамами. Фрезерні верстати для захисту від стружки повинні мати надійні щитки й ширми. Стругальні верстати забезпечуються стружкозбирачами.

Обладнання треба фарбувати світлими тонами одного кольору (зеленого). Місця, що підлягають захисту, фарбують червоним кольором, який різко виділяється після зняття захисного засобу.

Справність і стан обладнання та його захисних засобів повинні перевірятися до початку роботи майстром, інструктором або вчителем праці. Забороняється працювати на несправному обладнанні.

Пуск і зупинка обладнання і механізмів повинні бути цілком безпечними, а пускові пристрої — зручними для користування.

Пускові пристрої мають забезпечувати швидкість і плавність вмикання з робочого місця і повинні бути позбавлені можливості самовільно вмикатися.

Наявність кількох місць пуску забороняється.

Поблизу робочого місця викладача має бути рубильник (кнопка «Стоп») вимикання всього обладнання навчальної майстерні.

Розміщення органів керування (рукояток, маховичків, кнопок) повинно бути зручним, безпечним для користування.

Кнопки вмикання будь-якого обладнання мають бути заглиблені на 3-5 мм, а кнопки вимикання повинні виступати над панеллю не менш як на 3 мм і мати добре видимий напис «Стоп». Колір кнопок вимикання — червоний.

Контакти повинні бути захищені від потрапляння пилу, стружок, емульсій, мастил, що використовуються під час роботи.

Пусковий педальний пристрій, якщо він є, повинен мати захисний засіб, що запобігає випадковому вмиканню (від падіння предмета на педаль, несподіваного натискання тощо).

Прибирають стружки, обрізки, пил і бруд з обладнання тільки за допомогою крючків, щіток тощо після того, як вимкнено обладнання. Без використання зазначених пристроїв прибирати забороняється.

Застосовувати стиснене повітря для здування ошуків і стружок не дозволяється.

Ремонтувати обладнання під час його роботи забороняється.

Перед ремонтом обладнання потрібно вимкнути з мережі і привести до такого стану, при якому жодна його частина або вузол не могли б самостійно рухатися. Приводні паси треба зняти з шківів, під пускові педалі потрібно підставити підкладки.

Біля пускових пристроїв і рубильників, що підводять струм, вивішують попереджувальні плакати, де зазначають, що обладнання ремонтується і пуск його заборонений.

Знімні частини розміщують на заздалегідь підготовлених місцях, міцно і стійко укладають з використанням підкладок, круглі деталі — із застосуванням підпор.

Г.Робоче місце

Робоче місце студента повинно бути організоване так, щоб запобігти будь-якому нещасному випадку.

Кожне робоче місце обладнують сидіннями (приставними, висувними або відкидними), якими учні можуть користуватися для відпочинку і виконання окремих операцій основної роботи.

Робочі місця повинні бути обладнані спеціальними пристроями: тумбочками, висувними ящиками, шафами, інструментальними полицями або стелажми для зберігання інструмента, захисних окулярів, креслень тощо; заготовки, інструмент тощо, які зберігаються на стелажі, не повинні виступати за межі робочої площі стелажа.

Забороняється захаращувати робочі місця й проходи матеріалами, заготовками, деталями та відходами виробництва. Тримати на робочому місці предмети, не потрібні для виконання роботи, забороняється.

Керівники навчальних закладів, завідувачі майстернями, майстри, інструктори та вчителі трудового навчання, а також керівники виробничих ділень, де проводяться практикуми студентів, зобов'язані: а) забезпечити студентів справним інструментом; б) стежити за тим, щоб інструмент був правильно заточений; в) стежити за правильним виконанням трудових прийомів.

Інструмент повинен зберігатись у спеціальних інструментальних ящиках, шафах, столиках біля обладнання, а в тих випадках, де це передбачено конструкцією машини,— в середині неї.

Лещата на верстаках устанавлюють на відстані не менш як 1 м між осями. Ширина верстака повинна бути не меншою від 0,75 м. Для захисту студентів від осколків, що відлітають, повинні бути встановлені щити (із сітки з вічками не більшими як 3 мм) заввишки не менш як 1 м.

На одномісних універсальних столах-верстаках, призначених для шкільних комбінованих майстерень коледжу, допускається знімний захисний пристрій з розміром поверхні, що забезпечує схоплювання осколків по вертикальній площині 45° , а по горизонтальній 96° .

Поверхня захисного пристрою повинна забезпечувати добре гасіння швидкості осколків.

Лещата мають забезпечувати надійне кріплення заготовки, губки лещат повинні мати неспрацьовану насічку.

Молотки, кувалди тощо повинні мати опуклу поверхню бойка, гладеньку, не збиту, без задирок, вибоїн, тріщин, мати міцні рукоятки.

Ручки молотків, кувалд виготовляються з твердих і в'язких порід деревини (клена, дуба, берези тощо).

Користуватися ручками з м'яких або товстошарових порід деревини (ялини, сосни) забороняється.

Ручки молотків і кувалд повинні бути рівними, овального перерізу, з потовщеннями біля вільних кінців. Поверхня ручок повинна бути гладенькою, рівно зачищеною, без тріщин, задирок і сучків.

На хвостовики напилків, стамесок, долот, пилок, викруток тощо треба міцно насаджувати ручки, стягнуті металевими кільцями, що, запобігають розколюванню.

Довжина ручок повинна відповідати розмірам інструмента.

Пилки (поперечні, лучкові, ножівки та ін.) повинні бути правильно розведені і добре заточені. Ручки пилок треба міцно закріплювати, гладенько зачищати.

Лучкові пилки повинні мати міцний станок, що забезпечує надійний натяг полотна і необхідне його обертання.

Стругальний інструмент для обробки деревини (шерхебелі, рубанки, фуганки та ін.) повинен мати гладенькі, рівно зачищені колодки.

Задній кінець колодки рубанка, шерхебеля тощо у верхній своїй частині має бути заокругленим. Рукоятки колодок повинні бути гладенькими. Різці стругального інструмента мають бути правильно заточені, міцно й щільно підігнані до дерев'яних колодок і не повинні мати вибоїн, ум'ятин, тріщин і задирок.

Гайкові ключі мають відповідати розмірам гайок і головок болтів і не повинні мати тріщин, вибоїн і задирок. Забороняється нарощувати ключі контрключами, трубами тощо.

Розвідні ключі не повинні мати люфту в рухомих частинах. Робочі грані губок ключів повинні бути паралельними між собою.

Усі пристрої (кондуктори, ділильні головки тощо), що застосовуються на обладнанні, повинні бути справними, зручними, безпечними в експлуатації.

Допускати майстрів і студентів до роботи без спецодягу і запобіжних пристроїв забороняється.

Розмір і модель спецодягу учнів повинні виключати можливість захоплювання її рухомими частинами верстатів та оброблюваними деталями. Не повинно бути кінців, що звисають або розвіваються (поли, краватки, косинки, фартухи, зав'язки). Одяг повинен наглухо застібатися, звислі кінці косинок, платків, зав'язок повинні бути підібрані, манжети рукавів мають щільно охоплювати руки навколо кистей.

Розміри спец одягу повинні відповідати зросту студентів.

Волосся працюючих повинно бути закрито щільно облягаючим головним убором і підібране під нього.

У випадку, коли роботу на металевих поверхнях треба виконувати в лежачому, сидячому положенні або на колінах, студентам треба видати для обов'язкового користування під час роботи спеціальні мати або на колінники з матеріалу низької теплопровідності.

Студентів, які очищають деталі чи вироби від іржі, фарби, бруду, а також при рубанні металу тощо, слід забезпечувати захисними окулярами або маскою з органічного скла для захисту від окалини, пилу тощо, які розлітаються.

Майстри, інструктори, вчителі трудового навчання або викладачі виробничої практики зобов'язані строго стежити за виконанням студентами як у навчальних майстернях, так і на підприємствах зазначених вимог щодо заходів індивідуального захисту під час роботи, а також забезпечити належний догляд за індивідуальними захисними пристроями.

8. Пожежна безпека

Навчально-виробничі майстерні повинні повністю забезпечуватися засобами пожежогасіння, пінними та вуглекислотними вогнегасниками, сигналами та іншим обладнанням.

Забороняється захаращувати доступ і проходи до засобів пожежогасіння і протипожежного обладнання, а також використовувати їх не за призначенням.

Обтиральний матеріал як використаний, так і невикористаний треба складати і зберігати в спеціальних металевих ящиках, закритих кришками.

Використаний обтиральний матеріал, стружки, сміття слід прибирати після кожного заняття.

У столярній майстерні не повинно бути більше за одnodенний запас матеріалів.

Легкозаймисті та вогненебезпечні матеріали (бензин, гас, спирт, лак, мастилатощо) слід зберігати в спеціальних приміщеннях, місцях і пристроях, за погодженням з пожежною інспекцією. Запас цих матеріалів на робочому місці не повинен перевищувати потреби робочого дня; при цьому залишати зазначені матеріали в майстернях після роботи забороняється.

Видавати і наповнювати відповідний посуд, прилади тощо легкозаймистим і вогненебезпечним матеріалом треба поза майстернею, у спеціально відведеному, пристосованому для цієї мети, місці, безпечному в пожежному відношенні, із застосуванням спеціальних пристроїв (насосів, сіток тощо).

У столярній майстерні і на складі, де зберігаються займисті матеріали й готові вироби, електричні світильники повинні бути закриті скляними ковпаками.

Електронагрівальні прилади треба встановлювати в спеціально відведених приміщеннях.

9. Інструктування здобувачів освіти з техніки безпеки

Усі майстри, інструктори та викладачі повинні знати правила, положення та інструкції з техніки безпеки і промислової санітарії стосовно галузей техніки й праці, що їх опановують студенти як у навчальних майстернях, так і на підприємствах.

До трудового навчання студентів може бути допущений лише той адміністративно-педагогічний персонал, який пройшов перевірку знань з техніки безпеки кваліфікаційною комісією відділу народної освіти.

Доручаючи якусь роботу студенту, майстер, інструктор, викладач зобов'язаний не тільки ознайомити студента з технологією процесу, будовою машин, верстата та умовами праці, а й проінструктувати його про заходи безпеки під час виконання роботи, розповісти про призначення запобіжних пристроїв обладнання, безпечні методи праці, підготовку і прибирання робочого місця, правила особистої гігієни. Ці знання періодично перевіряють, закріплюють.

Жодного студента не можна допускати до практичної роботи, а також до самостійної роботи й обслуговування будь-якого обладнання без відповідного навчання роботи на верстаті, належної перевірки знання техніки безпеки в межах навчальної програми, правил та інструкцій з техніки безпеки, що стосуються його спеціальності.

Проведення інструктажу з техніки безпеки треба відповідно оформляти в журналі інструктажу з техніки безпеки.

На виробничих дільницях, у навчальних майстернях потрібно вивішувати відповідні плакати з техніки безпеки, попереджувальні написи та інструкції з техніки безпеки.